

DIRECTORAAT-GENERAAL INTERN BELEID
BELEIDSONDERSTEUNENDE AFDELING B:
STRUCTUURBELEID EN COHESIE

REGIONALE ONTWIKKELING

HOE KUNNEN DEMOGRAFISCHE
UITDAGINGEN WORDEN AANGEPAKT
AAN DE HAND VAN REGIONAAL EN
COHESIEBELEID?

SAMENVATTING

Inhoud

Deze studie verschaft een overzicht van de regionale demografische structuren en trends in de EU, met de nadruk op hun waarschijnlijke effecten op de sociaaleconomische en territoriale cohesie en de rol van het cohesiebeleid in de aanpak van demografische verandering. De studie analyseert uitvoerig hoe en in hoeverre het Europees cohesiebeleid en de Structuurfondsen in 2007-2013 de demografische verandering regionaal hebben aangepakt om nuttige inzichten te verschaffen over hoe de acties in het kader van het cohesiebeleid in de komende programmeringsperiode (2014-2020) doeltreffender kunnen worden. De studie omvat een literatuur- en een gegevensonderzoek met betrekking tot de demografische en ruimtelijke trends in de EU-regio's en de belangrijkste beleidsontwikkelingen, een beoordeling van de programmadocumenten van het cohesiebeleid 2007-2013, een grondige veldanalyse van tien regionale casestudies en goede praktijken en, tot slot, een horizontale lezing van de belangrijkste bevindingen om conclusies te trekken en beleidsaanbevelingen te doen voor de programmeringsperiode 2014-2020.

Dit document is aangevraagd door de Commissie regionale ontwikkeling van het Europees Parlement

AUTEURS

Projectleider: Manuela Samek Lodovici (IRS)
Operationeel coördinator: Monica Patrizio (IRS)

IRS, Instituut voor sociaal onderzoek (Milaan): Manuela Samek Lodovici, Claudio Calvaresi, Davide Barbieri, Sandra Naaf (Thüringen, Duitsland), Monica Patrizio, Flavia Pesce (Thüringen, Duitsland en Basilicata, Italië), Cristina Vasilescu (Centru, Roemenië), Giulia Rossi (Basilicata, Italië), Gabriele Solazzi, Maria Letizia Tanturri.

CSIL, Centrum voor industriële studies (Milaan): Silvia Vignetti, Gelsomina Catalano (Lincolnshire, Verenigd Koninkrijk), Julie Pellegrin, Davide Sartori (Castilla La Mancha, Spanje), Emanuela Sirtori (Provincie Luik, Wallonië, België en Malta).

PPMI, Instituut voor overheidsbeleid en -beheer (Vilnius): Brozaitis Haroldas, Krystyna Iglicka (Neder-Silezië, Polen), Lisa Hörnström (Östra Mellansverige, Zweden), Repeckaitė Dovilė Pvalionytė (Litouwen).

VERANTWOORDELIJK BEHEERDER

Esther Kramer
Beleidsondersteunende Afdeling B: Structuur- en cohesiebeleid
Europees Parlement, B-1047 Brussel
E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

REDACTIONELE ONDERSTEUNING

Nóra Révész

TAALVERSIES

Origineel: EN.
Vertalingen: DE, FR.

OVER DE UITGEVER

Om contact op te nemen met de beleidsondersteunende afdeling B of om u aan te melden voor de maandelijkse nieuwsbrief gelieve te schrijven naar: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Manuscript voltooid in september 2013.
© Europese Unie, 2013.

Dit document is op internet beschikbaar op:
<http://www.europarl.europa.eu/studies>

BEPERKTE AANSPRAKELIJKHEID

De meningen die in dit document worden geuit, vallen uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteur en geven niet noodzakelijkerwijs het officiële standpunt van het Europees Parlement weer.

Nadruk en vertaling met bronvermelding voor niet-commerciële doeleinden toegestaan, mits de uitgever daarvan vooraf op de hoogte wordt gesteld en een exemplaar krijgt toegestuurd.

SAMENVATTING

Deze studie verschaft een overzicht van de regionale demografische trends in de EU en van de rol van het cohesiebeleid in de aanpak van demografische verandering om inzichten te verschaffen voor de volgende programmeringsperiode.

Voor naamste demografische uitdagingen

Bevolkingskrimp en vergrijzing zijn de trends die de grootste uitdaging vormen voor de toekomst, en internationale migratie is sinds de jaren negentig een belangrijke aanjager van bevolkingsgroei, behalve in enkele Oost-Europese landen met een negatief migratiesaldo. De demografische patronen verschillen echter sterk per Europese regio, hetgeen verband houdt met verschillende sociaaleconomische factoren. De demografische trends hebben voorts gevolgen voor de ruimtelijke omstandigheden in de EU, waarbij de perifere en plattelandsgebieden en de postindustriële stedelijke gebieden en de berggebieden meer risico lopen op ontvolking.

Deze demografische trends hebben grote sociaaleconomische en beleidsconsequenties gezien hun impact op: productiviteit en groei, de verlening van sociale diensten en gezondheidszorg, de ongelijke verdeling van de bevolking tussen stad en platteland en het tekort aan arbeidskrachten. Demografische verandering maakt derhalve integraal deel uit van verschillende beleidsterreinen en actieniveaus, met inbegrip van: stelsels van sociale bescherming, werkgelegenheidsbeleid, stads- en plattelandsplanning, communicatie en sociale infrastructuur, gendergelijkheid en gezinsbeleid, onderwijs- en opleidingsbeleid, immigratie- en integratiebeleid.

Demografische verandering staat nu centraal in Europees, nationaal en regionaal beleid. De Commissie heeft het debat gestimuleerd en gegevens, inzichten en verslagen verschaft, de noodzaak van hervormingen benadrukt en de structuurfondsverordeningen en communautaire strategische richtsnoeren gewijzigd om de aanpassing van het beleid aan de demografische veranderingen te ondersteunen. In de Europa 2020-groei-strategie komen de demografische uitdagingen aan bod in de meeste vlaggenschipinitiatieven. In 2011 heeft het Europees Parlement een resolutie vastgesteld met betrekking tot de regionale gevolgen van demografische verandering voor het cohesiebeleid. De lidstaten passen hun belasting- en uitkeringsstelsels aan om werknemers aan te moedigen langer actief te blijven op de arbeidsmarkt en een aantal regio's loopt voorop in het strategisch beraad aan de hand van acties om hun specifieke demografische uitdagingen aan te pakken.

De rol van het cohesiebeleid

Het cohesiebeleid kan een belangrijke rol spelen bij de regionale aanpassing aan demografische verandering en het bestrijden van het risico dat de demografische trends de ontwikkelingskloven tussen de regio's groter maken. De meeste prioritaire thema's van de EFRO- en de ESF-structuurfondsen kunnen demografische risico's aanpakken. Het toenemende belang van demografische vraagstukken blijkt uit de toenemende aandacht ervoor in het cohesiebeleid van de programmeringsperioden 2007-2013 en 2014-2020, al gaan de horizontale beginselen niet nadrukkelijk in op demografische verandering.

Volgens onze ramingen is in de periode 2007-2013 in totaal 64,1 miljard euro (19 % van de totale aan de lidstaten toegewezen middelen uit het EFRO, het ESF en het Cohesiefonds)

ten goede gekomen aan de prioritaire thema's die direct of indirect gericht zijn op de demografische uitdagingen.

De tien territoriale casestudies, die representatief zijn voor verschillende demografische en sociaaleconomische omstandigheden, laten zien dat er lokaal sprake is van een toenemend bewustzijn en toenemende aandacht voor demografische verandering:

- De maatregelen in het kader van het cohesiebeleid zijn vaak het belangrijkste instrument voor de regionale en lokale aanpak van demografische uitdagingen en vormen vaak een aanvulling op nationale en regionale strategieën.
- De toegevoegde waarde van het Cohesiebeleid ligt met name in het opzetten van sociale infrastructuren en het herstel van stedelijke en/of plattelandsgebieden aan de hand van EFRO-maatregelen, en in het bevorderen van de inzetbaarheid en integratie van ouderen, vrouwen, jongeren en migranten aan de hand van ESF-maatregelen. Territoriale samenwerking heeft de verwerving van institutionele kennis op dit gebied doeltreffend ondersteund.
- De acties in het kader van het cohesiebeleid hebben soms echter een beperkt potentieel vanwege het ontbreken van een algemene strategie voor de aanpak van de demografische uitdagingen en het geringe besef van de mogelijkheden van de structuurfondsen om demografische verandering aan te pakken.
- De cohesiemaatregelen kunnen inderdaad de kansen benutten die uit demografische verandering voortvloeien, door gebruik te maken van ouderen, migranten en vrouwen als economische actoren en als drijvende krachten achter de vraag naar en het aanbod van technologische innovaties, nieuwe producten en diensten.

Uit de eerste discussies over de strategische prioriteiten voor de periode 2014-2020 blijkt dat de intentie bestaat om meer aandacht te besteden aan de demografische uitdagingen en de gevolgen van de crisis. Voorts wordt beoogd de integratie en synergieën tussen het cohesiebeleid en de andere Structuurfondsen, en tussen deze fondsen en de nationale en regionale strategieën, te verbeteren.

Implicaties voor het beleid

Uit de studie komen de volgende voornaamste beleidsconsequenties naar voren. Deze zijn in overeenstemming met de resolutie van het Europees Parlement uit 2011 en voor een deel wordt er al naar verwezen in het gewijzigde voorstel voor een wetgevingspakket tot vaststelling van het cohesiebeleid 2014-2020 en in de horizontale beleidsdoelstellingen van het gemeenschappelijk strategisch kader.

Om de aanpak van de Structuurfondsen op het gebied van demografische verandering in de volgende programmeringsperiode doeltreffender te maken, moet het volgende worden bevorderd:

- meer en specifiekere aandacht voor demografische verandering als prioritair gebied in de definitieve verordeningen en de verspreiding van richtsnoeren ter ondersteuning van de lidstaten en de regio's, het benutten van het potentieel van de Structuurfondsen in de aanpak van demografische verandering aan de hand van de vaststelling en uitvoering van partnerschapsovereenkomsten en operationele programma's;
- betere coördinatie en integratie van de activiteiten die door de verschillende Structuurfondsen worden bevorderd en een flexibelere toepassing ervan om de complementariteit en de samenhang te versterken;

- een pro-actievere benadering van demografische beleidsvorming en de uitwisseling van goede praktijken en ervaringen in het kader van de verwerving van institutionele kennis;
- specifieke instrumenten voor de monitoring en evaluatie van de potentiële en daadwerkelijke effecten van de Structuurfondsen in de aanpak van demografische verandering door de vaststelling van richtsnoeren en de verdere ontwikkeling van relevante demografische indicatoren om ervoor te zorgen dat de controle- en evaluatiesystemen relevante kerngegevens kunnen verzamelen en vervolgens kunnen evalueren; de verlening van technische ondersteuning aan de beheersautoriteiten en de lokale belanghebbenden bij de uitvoering van doeltreffend beleid waarmee demografische verandering nationaal en regionaal wordt aangepakt.

Als medewetgever naast de Raad, speelt het Europees Parlement een belangrijke rol in deze processen via het bevorderen van de aandacht voor de demografische uitdagingen, van een integrale beleidsaanpak – met betrekking tot het EU-beleid in het algemeen en het cohesiebeleid in het bijzonder – en van een pro-actieve aanpak op dit gebied. De komende maanden zijn van groot belang en het Europees Parlement moet toezien op de toepassing van de resolutie uit 2011 en zijn toezichhoudende rol met betrekking tot de doeltreffendheid van het cohesiebeleid in de aanpak van demografische verandering, versterken.